

У 2000 р. всі площі посадок горіха грецького на Баюшській плантації, включаючи маточні, лісонасінніві і колекційні ділянки на площі 31,3 га, які є національним багатством країни, були здані в оренду на 20 років Європейському відділенню американської компанії "Food Pro International" без виключення у встановленому порядку цих об'єктів із складу постійної лісонасінневої бази.

Задача в оренду об'єктів, необхідних для продовження наукових досліджень в області горіхівництва, практично співпала за часом зі створенням Інституту лісових досліджень. Але об'єкти, які мають науково-дослідне значення, створені лісівниками протягом трьох десятиліть для лісової науки втрачені, принаймні, на 20 років – такий строк оренди.

На закінчення розглянемо питання перспективи вирощування фундука у держлісфонду Молдавії. Фундуком називають окультурену форму ліщини. Фундук є найціннішою горіхоплідною рослиною, який розводиться заради горіхів. Маючи потужну кореневу систему і довговічність, рослини фундука добре зростають на схилах, запобігаючи ерозії ґрунту. Плоди фундука приваблюють багатьох птахів і звірів.

Дослідження, проведені в 1972-1983 рр. Кишинівським сільськогосподарським інститутом (В.І. Жадан), а також майже 30-річний досвід вирощування фундука на дослідно-колекційних і сортових промислових плантаціях Яргаринського, Єдинецького, Бендерського та інших лісгоспів на площі коло 200 га дозволяють зробити висновок про те, що ґрунтово-кліматичні умови Молдови є сприятливими для вирощування цієї форми ліщини. Промислова культура фундука тут є економічно доцільною при умові виконання всього комплексу агротехнічних заходів, спрямованих на створення оптимальних умов для росту і розвитку рослин, у першу чергу за рахунок заходів, спрямованих на максимальне накопичення і збереження ґрунтової вологи, правильного підбору, адаптованого до місцевих умов сортименту. Індикатором оптимальних заходів і оптимальних доз внесення добрив є отримання однолітніх приростів довжиною 4-6 см. Фундук, як і ліщина, надає перевагу схилам північних, північно-східних і західних експозицій, ставлять більше вимог до вологості і місцезнаходження ґрунту, ніж до її родючості.

Кращі строки посадки – пізня осінь. Для отримання високих врожаїв має велике значення правильне формування кушта, який повинен складатися з 5-12 рівномірно розташованих (по колу) стовбурців. Найбільші врожаї кушті дають у віці 15-30 років, потім їх поступово омолоджують.

Збір урожаю проводиться вручну разом з плюскою зі середини серпня до вересня місяця залежно від сорту. Зібрані горіхи з плюскою помішають у спеціальні горіхосушарки шаром до 15 см, де вони досушуються до 12-14 % вологості, потім пакуються у мішки. Чистий прибуток від реалізації горіхів фундука в Яргаринському лісгоспі становив в 1998 р. 17,1 тис. лейв, а в 2000 р. – 14,4 тис. лейв. Валовий збір в 1999 р. становив 12,5 тонн.

Лісгосп має маточно-черенкові і лісонасінніві плантації фундука на площі 31,3 га, де є можливість заготівлі вегетативного посадкового матеріалу у вигляді кореневих відприсків "віддирок" у кількості до 100-200 тис. штук найцінніших сортів Черкеський – 2, Адигейський, Атаз-баба.

Успішно пройшли перевірку часом і можуть бути рекомендовані для вирощування в умовах Молдови на промислових плантаціях сорти: Черкеський-2, Адигейський, Ата-баба і Панахеський, а також сорти селекції Ф.А.Павленко (УкрНДІЛГА). Необхідно продовжити вивчення сортів зарубіжної селекції адаптованих до місцевих умов Молдови, а також місцевих форм ліщини з плодами високої якості, на базі селекції яких у перспективі може бути створений районований для різноманітних ґрунтово-кліматичних зон Молдови асортимент фундука.

Найбільш сприятливими для вирощування плантацій фундука в Молдові можна вважати межі ареалу ліщини у всіх типах свіжих дібров з дуба черешчатого і дуба скельного, а також у зоні Придністров'я.

УДК 630*15

Асист. П.Б. Хосцький, канд. с.-г. наук – УкрДЛТУ

ПРО МІГРАЦІЇ ЗУБРА НА РОСОХАЦЬКИХ ПОЛОНИНАХ

Проаналізовано причини міграції зубрів в Завадківському лісництві НПП "Сколівські Бескиди". Стежуванням встановлено живлення звірів ожиною, вербою (гілки, кора), малиною, горобиною і вільхою. Першочерговим завданням по збереженню зубрів в НПП "Сколівські Бескиди" є встановлення чисельності і стаціонального поширення звірів.

P.B. Khojetsky – USUFWT

Migration of Bison bonasus L. on the Rosokhach Polonyns

The migration causes of *Bison bonasus* in Zavadkiv Forestry of NNP "Skoliv Beskyds" are analyzed. It have been revealed the feeding of animals by *Rubus caesius*, *Salix caprea* (branch, bark), *Rubus idaeus*, *Sorbus aucuparia* and *Alnus incana*. To fix the number and statical spreading of animals is the top-priority task for the preservation of *Bison bonasus* in NNP "Skoliv Beskyds".

Зубр (*Bison bonasus* L.) є одним із найбільших мисливських звірів фауни України. У минулому звичайний і багаточисельний вид. Внаслідок господарського освоєння земель, інтенсивного полювання (в XVI-XVII ст.) чисельність зубрів різко зменшилась. До початку XVIII ст. збереглася гірсько-карпатська форма виду, останнього зубра добуто в Карпатах у 1762 р. [3].

Реакліматизація зубра в Карпатах розпочата в 1965 р. Весною 1965 р. у Сколівські Бескиди, мисливське господарство "Майдан" було завезено 10 особин

(4 самців, 6 самок). Систематичних спостережень за процесом реакліматизації не проводилося [1,2]. Дотепер залишаються невивченими багато питань життєдіяльності виду у гірських умовах: особливості живлення, розмноження, екологічна структура популяції, стаціональне поширення та ін.

Нами в 2000-2002 рр. досліджувались міграції зубрів у районі Росохацьких Полонин, пов'язаних зі зміною погодних умов. Росохацькі Полонини – гірський хребет на території національного природного парку "Сколівські Бескиди" та північно-західної частини Турківського ДЛГ. Протяжність хребта з південного сходу на північний захід становить понад 15 км (рис.). Найбільші вершини хребта: Високий Верх (1176 м), Менчіл (1085 м). Південні схили хребта – полонини (межа лісу пролягає, здебільшого, за 100-150 м до вершин), північні схили – покриті лісом до вершин. Біля підніжжя хребта, паралельно, розташовані значно менші (до 800 м) покриті лісом вершини – Кичери. Залежно від села, яке поблизу розташоване, їх називають: Завадківські Кичери, Росохацькі Кичери, Митянська Кичера і т.п.

Під час циклонів, які зимою характеризуються снігопадами, деколи значними, переважають південні вітри. Вони утворюють на північній стороні хребта високий сніговий покрив. На вершинах хребта, на його північних схилах, утворюються значні замети, які створюють небезпеку сходження снігу і стають важкопрохідними. Так, зимою 1999-2000 рр. раптово випав сніг і зубри не встигли мігрувати, змушені були зимувати у кварталах 52, 53 Майданського лісництва. Тут була організована підгодівля. Реєструвалися підходи зубрів до сіна, годівниць.

Південні схили хребта, внаслідок здування снігу вітром характеризуються незначним сніговим покривом. Антициклони супроводжуються сонячною погодою, холодними вітрами північного напрямку. Південні схили, захищені від вітру хребтом, прогріваються краще, ніж північні, температура на південних схилах вища, менший сніговий покрив.

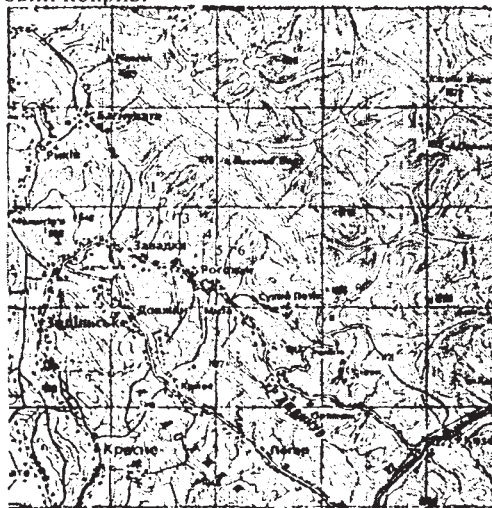

Рис. Схема розташування хребта Росохацькі Полонини: 1 – Завадківська Кичера №1; 2 – Завадківська Кичера №2; 3 – Росохацька Кичера №1; 4 – Кичірка; 5 – Росохацька Кичера №2; 6 – Митянська Кичера.

Таким чином, для зубрів зимою сприятливі умови (менший сніговий покрив, доступність кормів вища, вища температура повітря) створюються саме на південних схилах хребта. Тому, під час снігопадів, а деколи навіть при першому снігопаді, зубри переходять на південні схили.

Зимою 2000-2001 рр. перший сніг випав 9 січня 2001 р. У цей же день зареєстровано перехід зубрів через хребет з північних схилів на південні з кварталу 7 у квартал 14 Завадківського лісництва. На цій ділянці хребет невисокий, з північної сторони ліс безпосередньо прилягає до вершини і поодинокі дерева розташовані на вершині, а з південної сторони ліс найближче підходить до хребта. Все це створює сприятливі умови для непомітного і легкого переходу.

У попередні зими, а також зимою 2001-2002 р., саме у цьому місці реєструвалися переходи зубрів з північних схилів хребта на південні. Сніговий покрив у січні 2001 р. на південних схилах був незначний – близько 10 см, температура повітря перебувала у межах 3-10 °С, спостерігалось танення снігу. Внаслідок відвідування лісу жителями довколишніх сіл з метою вивозу сіна з полонини, рубання лісу та ін., зріс фактор турбування. Тому вже до 25.01. зубри перейшли знову на північні схили хребта, де був відсутній фактор турбування, наявний незначний сніговий покрив – коло 15 см. 25 січня виявлено лежанки 5 зубрів (4 дорослі, 1 маля) на сіножаті Табір. Стежуванням маршруту (кв. 7, 15, 16, 24, 17) встановлено, що зубри здійснювали незначні переходи, відстань від лежанки до лежанки становила приблизно 200-300 м. На наступний день (26.01.) зубри були виявлені безпосередньо у різновіковому буковому лісі з домішкою ялини, на відстані 200-300 м від сіножаті. Значні наброди на маршруті переміщення свідчили, що звірі живилися в основному ожиною. Сіно, складене у стіжки, на сіножаті вони не поїдали.

Перший сніг у 2001 р. випав 10 листопада. Зубри перейшли хребет у кількості 4 особин (3 старшого віку, 1 молодий бичок-самець) до 20 листопада. Цього дня їх було зареєстровано в 42 кварталі Завадківського лісництва. До 2.12.01. вони подолали шлях від Завадківської Кичери №2 до Митянської Кичери. 4-6 грудня зубри перебували на Росохацькій Кичері №2. Ранком, 7 грудня, вони виявлені на Кичері №2.

Стежуванням на маршруті від Росохацької Кичери №2 до Завадківської Кичери №2 виявлено живлення зубрів ожиною (переважаюче), бузиною, вербою (гілки, кора), малиною, горобиною і вільхою. Зареєстровано підходів до корму: ожина – 19 (безпосередньо поїдів – 43); бузина – 3 (7); верба – 5 (9); клен – 1 (1); чорниця – 1 (1); вербова кора – 1 (1).

На маршруті зареєстровано 6 ялин і одну ялицю, нижні гілки яких були об'ячені. Об'ячені, ймовірно, головою, рогами, оскільки поїдів на гілках, які лежали безпосередньо біля дерева, не виявилось, а на стовбурах залишилися шерсть. Одна ялина на висоті коло 1,5 м була зламана. Загальна її висота 2,5 м, діаметр – 8 см.

З метою збереження зубрів в НПП першочерговим завданням є встановлення чисельності та стаціонального розміщення звірів протягом року. У весняно-осінній період зубри, сліди їх життєдіяльності (поїди, лежки, екскременти, сліди) зареєстровані в угіддях Майданського, Корчинського, Бутівлянського лісництв. Випадки реєстрації за період з травня по листопад 2000 року в угіддях Майданського лісництва подано у табл.

Табл. Регстрація слідів життєдіяльності зубрів в Майданському лісництві

Дата	Квартал	Урочище	Сліди життєдіяльності
22.06.	40	Золотий потік	Три зубри перейшли із 42 в 40 квартал
13.07.	70	Слобода	Сліди. Чисельність не встановлена
22.07.	23	Глинний	Сліди
29.07.	33	Семенів	Сліди 5 зубрів
2.08.	76	Погар	Перехід зубра з Майданського в Зубрицьке лісництво
4.08.	33-34	Семенів	Сліди
11.08.	34	Семенів	Сліди
19.08.	65-66	Золотий потік	Сліди
26.08.	47	Качанів	Сліди 2 зубрів
10.09.	48	Вільхів	Сліди 2 зубрів
16.09.	48	Вільхів	Сліди 3 зубрів
24.09.	34	Семенів	Сліди одного зубра
14.10.	60	Золотий потік	Сліди 4 зубрів
21.10.	56-57	Вільхів	Сліди 2 зубрів

Не всі зубри здійснюють зимові міграції пов'язані зі зміною погодних умов. В урочищі Семенів (Майданське лісництво) старий бик зимував протягом 1993-1997 рр. Є відомості про зимування зубра старшого віку в урочищі Золотий потік. За матеріалами анкетно-опитового обліку в угіддях Завадківського лісництва в 1995 р. зареєстровано до 30 зубрів (є свідчення про 45 голів). Приблизно в 1996-1997 рр. в урочищі Вільхів (Майданське л-во) зареєстровано 14 голів: серед них 3 теляти, молодняк віком 2-4 роки – 2 особини. У 1999 р. у серпні-жовтні у кварталі 51-52 (ур. Підкропивник) Зубрицького лісництва (Турківський ДЛГ) зареєстровано стадо в 13 голів, а в 2000 р. восени у цьому урочищі – 10 зубрів. Станом на 1.02.2002 р. у межах НПП зареєстровано 10 голів, з яких 4-8 особин в останні роки постійно перебувають у насадженнях Завадківського лісництва. У середині 90-х років в угіддях лісництва щорічно зимувало коло 16-30 особин. Протягом 1993-1995 рр. безпосередньо в околицях села Росохач постійно трималося 6-7 зубрів.

Таким чином, у весняно-осінній період зубри трапляються в основному в угіддях Майданського, Завадківського лісництв, частково переходять в угіддя Бутівлянського, Зубрицького лісництв. У зимовий період основними стаціями проживання зубрів є угіддя Завадківського лісництва, південні схили хребта Росохачькі Полонини. Провідним фактором міграцій звірів є погодні умови.

Література

- Бондаренко В.Д., Коцаба Р.П., Хоцький П.Б. Зубри у західному регіоні України// Матеріали міжнародної конференції. Чтения памяти А.А. Браунера. – Одеса: АстроПринт. 2000. – С. 120-126.
- Зубр. Морфология, систематика, эволюция, экология// Под ред. Соколова В.Е. – М.: Наука, 1979. – 495 с.
- Нахлік Андрюш. Про Трансільванського зубра// Лісове господарство, лісова, паперова і деревообробна промисловість. – Львів: Світ, 1992, вип. 23. – С. 22-27.

УДК 630.182.47

Асист. Н.Г. Лук'янчук – УкрДЛТУ

ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРИЗНОМАНІТТА ПІДНАМЕТОВОГО ТРАВ'ЯНИСТОГО ВКРИТТЯ У ЛІСОПАРКОВИХ КОМПЛЕКСАХ МІСТ ЗАХОДУ УКРАЇНИ

Розглянуті питання особливостей структури трав'янистого піднаметового вкриття лісопарків, а також зниження біорізноманіття та декоративності покриття на порушених антропогенною діяльністю ділянках.

N.G. Lukjanchuk – USUFWT

The savaging of biodiversity the grass underferd in woodparks komplekses of city in West Ukraine

Growing conditions of grasses at low level of light irradiation have been analyses.

Метою наших досліджень було вивчити флористичний склад трав'янистого ярусу міст західного регіону України, його кількісні та якісні ценопопуляційні показники під наметом різномірних фітоценозів, а також порівняти особливості формування трав'янистого покриття у культурфітоценозах із різним ступенем антропогенного навантаження [2].

Дослідження проводились у містах Заходу України – Львові, Чернівцях, Хмельницькому, Кам'янець-Подільському та смт. Шацьк Волинської області. У зеленій зоні міста Хмельницький дослідженнями були охоплені приміські ліси (лісопаркового та лісгосподарського призначення), а саме лісові угіддя Михайлівського лісництва Ярмолинського держлісгоспу. У межах Кам'янця-Подільського обстеженим був державний ботанічний заказник місцевого значення "На Валу" Кам'янець-Подільського держлісгоспу. У межах Чернівців обстеженим був лісопарк Кіцманський Чернівецького держлісгоспу. У межах Львова обстеженими були лісопарки – Винниківський, Білогорща, Лапаївка, Брюховичі, Рудно, а також лісові угіддя Шкльівського лісництва Рава-Руського держлісгоспу та ліси заповіднику Розточчя. На основі зібраного матеріалу був розроблений фітоценоз [4] множини флористичних елементів піднаметового покриву досліджених лісопаркових культурфітоценозів (табл. 1).

Табл. 1. Фітоценоз рослинності (N – частота трапляння; min – мінімальне значення; avg – середнє значення; max – максимальне значення; σ – довірчий інтервал)

Назва виду	N	Проективне покриття, %			
		avg	min	max	σ
<i>Achillea submillefolium</i> Klok. et Krytzka	8	7,6	3	15	4,3
<i>Actaea spicata</i> L.	1	5,0	5	5	
<i>Aegopodium podagraria</i> L.	146	13,5	1	80	15,1
<i>Agrimonia eupatoria</i> L.	1	15,0	15	15	
<i>Agrostis tenuis</i> Sibth.	19	19,6	2	50	16,4
<i>Ajuga reptans</i> L.	120	9,5	1	80	13,4
<i>Alliaria petiolata</i> (Bieb.) Cavara et Grande	6	7,8	2	10	3,5
<i>Andromeda polifolia</i> L.	7	20,6	2	40	15,3
<i>Aposeris foetida</i> (L.) Less.	7	5,4	2	10	4,3
<i>Arctium tomentosum</i> Mill.	9	17,8	5	70	20,0
<i>Arctostaphylos uva-ursi</i> (L.) Spreng.	11	9,8	2	25	8,7
<i>Artemisia absinthium</i> L.	1	4,0	4	4	